

Szellemek a palackból

Középkori tematikájú lapszám esetében talán meglepheti az olvasót, hogy a nyitótanulmány első mondatában egy 20–21. század fordulóján elhíresült iszlamista katonai vezető nevével találkozunk. A modern korra jellemző, vallás nevében véghezvitt szélsőségesen erőszakos cselekmények eredetét taglalva Philippe Buc előtt elmosódnak az időbeli korlátok, s leomlanak a földrajzi határok. A szerző nagy ívű, az antikvitástól az idők végezetéig gondolkodik, a maja szertartásoktól a francia forradalom túlbujánzásáig vizsgálódik; kiemelt jelentőséget szentel munkájában a középkornak. A Szentföld felszabadítására indított megannyi keresztes hadjárat, illetve a huszita mozgalmat övező háborúk féktelen, a megfelelő hittételekkel azonban mindig jól alátámasztott indulatainak felidézésével Buc rámutat arra, miként szolgált a kereszténység évszázadokon keresztül a fegyveres erőszak alkalmazásának alátámasztásaként. A Stanford és a Bécsi Egyetem 2015 tavaszán Magyarországon is előadó professzora *A középkor lenyomata: a szent háború* című írásában elsősorban a nyugati kereszténységet teszi felelőssé azon változások kapcsán, amelyek nyomai a (vallás)háborúk jellegében napjainkig megőrződtek.

A középkor utolsó nagy keresztes hadjárait a korszak legjelentősebb uralkodói közé sorolható IX. (Szent) Lajos francia király vezette, kinek személye Fábíán Laura értekezése nyomán kel életre. A szőke fürtű, kék szemű, sima arcú koronás ifjú, ahogy a Sainte-Chapelle üvegablakain látszik, olykor kék, liliumokkal díszített királyi palástját, némelykor az ószövetségi Salamon alakját ölti magára, az utókor értő tekintetét mégsem téveszti meg, miként arra a *IX. Lajos király bibliai királymodellje: Salamon király* című tanulmány fényt derít. A lovagkirály ugyanis, ha személyes és dinasztikus hatalmi érdekei úgy kívánták, előtérbe helyezve a bölcsesség, a béketeremtés, az igazságosság, a templomépítés erényeit, *novus Salomon*ként áll előttünk, szükség esetén azonban méltó ellenpontját jelenti a többnejű és bálványimádó bibliai uralkodónak. Nem is rossz – mondhatnánk elismerően – egy éppen nyolcszáz esztendősz királytól.

Ismert tény, hogy egy dinasztia tagjainak személyes hatalmi érdekei nem minden esetben szolgálják az uralkodóház alá tartozó területek egységét. A tétel igazolására kínálózó számos példa közül Makai János az orosz állam élén álló Vlagyimir utódainak Kijev megszerzéséért folytatott küzdelmét tárja fel. A II. Vlagyimir nagyfejedelem, hiszen róla van szó, kormányzása alatti viszonylag egységes Rusz a fejedelem halála után kevéssel már romokban áll, a maradványain torzszalko-

dó fejedelemségeket, részfejedelemségeket uralmuk alatt tartó leszármazottak és rokonok szemünk láttára kibontakozó belviszálya tovább gyengíti a Rurik-ház területi egységét. Az egymással vetélkedő klánok hatalmi versengésének célkeresztjébe – megvilágítva ezzel bizonyos modern kori eseményeket – az óorosz állam központja, Kijev elfoglalása kerül. A város, ahogy azt a *Vlagyimir–Szuzdal és Kijev kapcsolatai a 12–13. század fordulóján* című tanulmány vázolja, rövid idő alatt többször cserél gazdát, megfordul többek között Hosszúkezű Jurijnak és fiának, Nagyfészkű Vsevolodnak kezén is, akik a dinasztia szuzdali, illetve vlagyimir–szuzdali ágához tartoznak, máskor pedig a nem éppen keresztény uralkodói erényeket csillogtató, esküszegő, szövetségeseiket eláruló, ellenségeikkel lepaktáló csernyigovi Olgoviccsok, illetve szmolenszki Rosztizslavicsok szerzik meg.

A keresztény uralkodóeszménytől valójában messze áll az a 14–15. század fordulóján élő király, akinek személye ezúttal E. Kovács Péternek köszönhetően elevenedik meg. A konstanzi zsinat 600. évfordulója kapcsán megidézt, a nyugati egyházszakadás felszámolásában élen járó magyar és német-római királlyal, Luxemburgi Zsigmonddal éppen Rómába menet, a császárrá koronázására igyekezvén találkozunk. A bibliai előképek helyett sokkal inkább saját valóját mutató, a leghétköznapibb tulajdonságait ritkán véka alá rejtő, hirtelen haragú, de a csengő aranyforintok láttán enyhülni kész, a szebbik nem bájai iránt olyannyira fogékony uralkodó nem vádolható szűkmarkúsággal akkor sem, mikor *Romzugja* alkalmával bő kilenc hónapra Siena városában reked. A város polgárainak, illetve azoknak, akik útja során szolgálatot tettek vagy pénzügyi támogatást nyújtottak neki, az uralkodó fejedelmi módon egyenlíti ki a számlát, miként azt a *Zsigmond király sienai adományai* című írás is tanúsítja.

A 2014. esztendő kétségkívül legrangosabb évfordulóját a száz éve kirobbant I. világháború jelenti. A „nagy háború” következtében felbomló Osztrák–Magyar Monarchiát alkotó országok együttműködése már a 14. században is meghatározta Kelet- és Közép-Európa történetét. A Cseh Királyságot irányító s a század második felétől a Német-római Birodalomban is kormányzó pozícióba kerülő Luxemburg-család, a Magyar Királyságot uralmuk alatt tartó, itáliai és francia családi hátteret maguk mögött tudó Anjouk és a birodalom osztrák tartományainak élen álló Habsburgok háborúi, diplomáciai kapcsolatai, szövetségi viszonyai valójában már a középkorban előkészítették a későbbi közös államalakulat létrejöttét. E folyamat fejlődéstörténetének kezdeti lépéseibe nyújt betekintést *A Habsburgok és a magyar Anjouk kapcsolatainak kronológiája IV. (Luxemburgi) Károly uralkodása alatt* címmel, Skorka Renáta összeállításában közlésre kerülő adattár.

Az I. világháború kitörésének centenáriumán kívül – mely esemény kapcsán jelen számunk két új monográfia (Jean-Paul Bled: *L'agonie d'une monarchie. L'Autriche-Hongrie 1914–1920*, illetve Lucian Boia: *Primul război mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*) recenzióját is közli – szerencsére még számos esemény kínálta a 2014. esztendőben alkalmat a megemlékezésre, így lapunk *Visszhang* rovata igencsak megtelt. Eszik Veronika a párizsi Grand Palais-ban a kétezer esztendeje elhunyt római császár, Augustus tiszteletére rendezett kiállításról számol be. Péterfi Bence Regensburgban járt a hétszáz éve trónra került IV. (Bajor) Lajos

német-római császár emlékére rendezett bajor tartományi kiállításon. Sággy Marianne az 1200 éve elhunyt Nagy Károly személyéhez kapcsolódó zürichi, aacheni, párizsi és bécsi kiállításokat veszi sorra. A bemutatott tárgyi emlékek jelentősége mellett nem törpülhet el a kiállítások szervezőit vezérlő szándék vizsgálata, azaz miként és hogyan kívánják megjeleníteni, életre kelteni, személyes élménnyé tenni a ma közönsége számára a régmúlt történelmi hőseit. S miközben Augustus Res Gestae-jét chatfalon posztolja, s az egyház által kiközösített Lajos a szervezők jóvoltából szentélybe emelkedik, Svájc császára, a legnagyobb belga, a németek uralkodója, a frank értelmiségi, egyszóval Charlemagne tükörrel a kezében jár közöttünk, hogy szembesítsen önmagunkkal és Európa pillanatnyi valóságával.

Skorka Renáta

GHOSTS FROM THE BOTTLE

The first medieval thematic issue of *Világtörténet* seeks an answer to the question how the history of events and people in the Middle Ages, which one generally only commemorates on the occasion of an anniversary, can be more closely linked to the current themes of the 21st century. The studies presented here suggest that the medieval holy wars can possibly be interpreted as the antecedents of violence committed in the name of religion in modern times, and nor does the struggle among Russian clans for domination over Kiev in the wake of the dissolution of the unified Russian state in the 12th and 13th centuries seem entirely unfamiliar to contemporary observers. An examination of diplomatic relations between the realms dominated in the 14th century by the Habsburgs, Luxemburgs and Angevins proves likewise highly instructive, for these realms later merged into the Austro-Hungarian Monarchy: an entity which, in its turn, had to fall victim to the „Great War” of 1914–1918.

One of the papers reveals that Saint Louis, one of the most outstanding kings of France, who was born eight hundred years ago and participated in two crusades, has traditionally been cast in the figure of Solomon. Another article focuses on the figure of Sigismund of Luxemburg, king and holy Roman emperor, who is evoked here concerning the six hundredth anniversary of the Council of Constance, and who played a leading role in putting an end to the great Western Schism. Both of them are so popular among the scholars precisely on account of their most everyday traits.

Also unveiled are such mysteries as, for instance, the messages the Roman emperor Augustus, passed away two thousand years ago, would today post about himself were he able to do so, or the means posterity offered to emperor Louis the Bavarian, who ascended to the throne seven hundred years ago, to have access to a church as an excommunicate. In the meantime, Charlemagne, who was already venerated as a legend before his death one thousand two hundred years ago, is standing before us as if with a mirror in his hand, he will compare the reader both with himself and with the conditions of contemporary Europe.